

„...ÉN JÉZUS KRISZTUS MAGAM
TULAJDON ISTENI KEZEIMMEL ÍRTAM...”
Égi levelek, látomásban közvetített
imádságok a palóc népi vallásosságban

A palóc népi vallásosság olyan nyomtatványait, kézíratait mutatom be, amelyekben az imádság rendkívüli erejét, hathatóságát a második isteni személyhez, Jézus Krisztushoz fűződő sajátosságos, közvetlen kapcsolat biztosítja, mégpedig oly módon, hogy Jézus „sajátkezűleg” írott levelekben, lediktált, illetve látomásokban kinyilvánított apokrif imádságokban „szól” az emberekhez. A vallásos ponyvairodalom virágkorában, a XIX. század második felében népszerű, Jézus Krisztus által személyesen „egekből alábecsátott” szent levelek, áldásszövegek¹ nyomán kívül vallásos katolikus közösségekben napjainkban is terjednek hasonló eredetű és mondanivalójú iratok, melyeket forrásközlő, interpretáló céltalattal mutatok be.²

A „Szent Mihály levele” című ponyvait³ a XIX. században majd a XX. század első negyedéig országszerte elterjedt. Egyházi tilalmazása miatt nyomdai termékként ezután már nem jelenhetett meg, ezért a nép körében kézíratos másolatokban élt tovább. Erkölcsi tanításokat, figyelmeztetéseket tartalmazó, amulett-szerűen is használatos ponyvakiadvány ez, mely „Csodálatos kép” címmel, rövidített változatban, falra függeszthető, egylapos nyomtatványként is megjelent.⁴ Jézus sajátmaga, isteni kezével „írta”: ez a „Michaelis hegyén függő levél tőle küldetett oda.” Az „aranybetűkkel” készített írást 1813-ban találták meg „Németországban, Velz városában.” Szent Mihály „hozta el” az égből, ezért is lett ő a címadó és ezért tették a nyomdák az ő képét a ponyvai kiadványokra. Az égi eredetű papírlap olyan csodás tulajdonságokkal bírt, hogy aki meg akarta fogni attól elfordult, de aki le akarta írni, annak magától felnyílt. Tartalma a Tízparancsolat megtartására figyelmeztető intés, különös tekintettel a vasárnap megtartására. A levél második része szerint a kereszténység alapvető tanítását

¹ Vö. Szojka 1990. Jung 1983, 1988, 1994.

² A természetfeletti személlyel való közvetlen kapcsolat másféle módokon is megnyilvánulhat. Így a népi szakrális nyomtatványok között vannak, amelyek az isteni személyek testrészeinek, hozzájuk tartozó attribútumaiknak említése, a rájuk való hivatkozás révén nyerik nem mindennapi erejüket, foganatosságukat: l. Lengyel, 2002; Más részük sajátos, amulett-szerű funkcióval is rendelkezik, óvó-védő, bajelhárító tárgyként használatos. l. Lengyel 2001.

³ Egri Nyomda Rt. é.n. 87. rakt.sz. Palóc Múzeum (továbbiakban PM) 92.36.9.;92.36.26.

⁴ Adatközlők: Balázs Bertalanné, Rimóc; Szandai Jánosné Kiss Erzsébet, Balassagyarmat. Balázs nyomda, Mezőkövesd, é.n. Palóc Múzeum Néprajzi Adattár (továbbiakban PMNA) 1477-2000 és 1478-2000. Az adatközlők a vallásos iratok használóit jelentik, az idézetek ezekből a nyilvántartási számmal megjelölt szövegekből származnak a tanulmány további részeiben is.

elvető bűnös emberiség súlyos bajokat, háborút, éhséget, pestist és drágaságot fog elszenvedni. „Ha nem térnek meg kárhozzanak el – szól az átok – örökké kínoztassanak a pokolban.” A tanításokat és a kilátásba helyezett büntetés súlyát növeli, hogy azok közvetlenül Jézustól, az Isten Fiától szólnak, és aki nem hiszi el, hogy a levelet maga Jézus írta, az „haljon meg és annak gyermekei gonosz halállal haljanak meg.” Így folytatódik az átkok sora, de megfogalmazódik a hívők jutalmazása és a levél mágikus alkalmazásának lehetősége is: aki hiszi és terjeszti is a levél tanítását „az megáldatik, s aki pedig magánál hordozza, az minden ügyében szerencsés lesz.”

A „Szent Mihály levele”-nek folytatása Jézus második levele – szintén „Szent levél, melyet a mi Urunk Jézus Krisztus csodálatosképen az ő földön lakó népeihez küldött,”⁵ s amely ezt címében viselő ponyvanyomtatvány. Szövege szerint az ismételt, hasonló tartalmú levélküldés oka, hogy az emberiség nem tért helyes útra, nem fogadta meg az első levél figyelmeztetéseit. Ez a küldemény is csodás körülmények között érkezett. Egy kő esett le az égből, mely „látásra kisdéd vala, de annál nehezebb a fölemelésre, oly annyira, hogy emberi erő azt föl nem emelheté.” Ezt meghallotta Jeruzsálem város érseke, aki több érseket és püspököt gyűjtött maga köré és a kő fölött imádkoztak, misét tartottak három éjjel és három napon át. Ekkor égi hang szólította fel őket, hogy nyissák fel a követ, amelyben benne volt a levél, a mely az elsőre való hivatkozással kezdődik: „Ime ezelőtt küldöttem nektek egy levelet s mégsem tértetek meg...” Ezért meg is kapta az emberiség a kilátásba helyezett büntetéseket: „nehéz teleket, borzasztó fagyot küldöttem földeitekre a növényeitekre, s borzasztó szeleket s viharokat, gyújtó villámokat s rettegető mennydörgéseket s kegyetlen záporosókat, el annyira, hogy a folyók medreikből kiáradának. Éhséget és döghalált bocsáték tirátok és marháitokra; továbbá földrengéseket s számtalan jeleket mutattam, hogy ismernétek, miszerint haragom ellenetek van...” Ez az utolsó figyelmeztetés, mondja Jézus, és ha továbbra sem térnek meg a Föld lakói, akkor már nem fog több figyelmeztetést küldeni: „tudjátok meg, hogy ezentul nem fogok több levelet, mint az első s mint e másodikat küldeni; hanem midőn meg fogtok rólam feledkezni, fölnyitom az egek csatornáit s tüzet és kénköves esőt bocsátandok reátok...” Ivanicus, Jeruzsálem pátriárkája, „a levél szavainak felfedezője” a befejező sorokban azért imádkozik, hogy a keresztények képesek legyenek e csekély értékű, ám annál nagyobb hasznú levelet megvásárolni, hiszen, aki házában tartja „annak adatni fog a mennyország birtoka az Atya Istentől.”

Jézus – e levél szerint – csak Szűz Mária kérésére tűrtöztette eddig haragját, aki közbenjár a bűnös emberiségért, sőt érdekükben levélküldőként lép fel ő is. A Jézus második levelét tartalmazó ponyvafüzetben jelent meg ez, „Szűz Mária levele”⁶ címmel. Mária Jézus parancsára küldte el levelét az emberiségnek. Ennek eleje szószerinti egyezésekkel, bűnbánatra, megtérésre való felszólítással nagyon hasonlatos az előzőekhez. A levél második fele Máriának Jézus szenved-

⁵ Év és hely megjelölése nélkül adták ki, „Nyomatott ebben az esztendőben” felirattal és 191. számú raktári jelzettel ellátva. megjelent Szegeden (1898), Debrecenben és Miskolcon is. vö. Lengyel 2001. 80.

⁶ Önálló sodott formában fénymásolt lapokon is ismert. Adatközlő: Pásztor Pálné, Magyargéc, PMNA 1303-97.

déseiről való „álmát” és a keresztényeknek Szent Mihály arkangyal által megmutatott pokolbéli szenvedéseit írja le.

Jézus Krisztus személyes kijelentésére hivatkozik az esztendő során előforduló „Balszerencsés Napok” -at felsoroló kézirat, mely a fentebb ismertetett „Szent Mihály levél”-nek szövegével kontaminálódott. Krisztustól eredezteti, hogy az év bizonyos napjai szerencsétlenek volnának: „Krisztus Urunk meghagyott példája ezen írás! (...) akki az alabi megírott napokban születik nem sokaig él, s amíg él egész életében szegény és szerencsétlen leszen...”⁷

„A szent levél” című,⁸ fegyvertől és minden más veszedelemtől megoltalmazó amulett jellegű ponyva is magasabb méltóságoktól ered. Kiadója maga a „szent tanács” és a „pápa őszentsége”. A levél Jézus Krisztusra hivatkozik és bizonyítékként csodálatos eseményekre, amelyek az írás páratlan erejét bizonyítják. A levél elején felsorolt „kilenc szent betű” is ezt van hivatva erősíteni. Ezek a betűk többféle változatban jelennek meg és a levélről függetlenül, külön kis papírdarabra leírva, mágikus kellékként fordul elő. Ezek az írásjegyek funkciójuk szerint az évszázadok óta alkalmazott betűmágiás pestiskeresztekkel, zakariáskereszttel, illetve önálló apró szentképeken, fogadalmi képeken való hasonló betűkkel hozhatók kapcsolatba.⁹ Arra a kérdésre, hogy honnan erednek és mit jelentenek, eddig nem találtunk választ. Maguknak a használóknak nem (volt) fontos ez. Számukra elegendő, hogy Jézusra hivatkozó égi eredetű szent levél ajánlja univerzális varázseszközként. A közelmúltban azonban egy olyan akrosztichon-szerű imádság-változata került elő e „szent betűk”-nek, melynek 9 sora a „9 szent betű”-vel kezdődik, mintegy a rövidítések feloldását adva meg. A kéziratos szöveg minden bizonnyal a „szent levél”-hez kapcsolódik, mert címében ezt jelöli meg:

„Szent levél

L Lejötél közénk Jézus

F Fáj a szived a bűnös világért

K Krisztust meg kötözték miéretünk

K Krisztust megóstorózták miéretünk

H Halálra ítélték miéretünk

L Légykegyelmes Jézus bocsásd meg minekünk

K Keresztet hordóztál miéretünk

N Nagy kínokat szenvedél miéretünk

K Kereszten meghaltál életet adtá a világnak

M Ü H D

B J F K H J K N K „ (1.kép)

Az „LFKKHLKNK” varázserejű betűsor Jézus Krisztus megtestesülésével, szenvedésével, kereszthalálával áll kapcsolatban az ima szerint és innen nyeri különleges óvó-oltalmazó erejét. Egy hugyagi (Nógrád m.) magángyűjtő-műtárgykereskedőtől megvásárolt népi használatú imakönyvben tartott, kézzel írt

⁷ Ujváry 1980.472-473.

⁸ L. Inczeffi 1942;Bartha 1987; Silling 1992; Jung 1994; Lengyel 2001.

⁹ L. Lengyel 2001. 82-84.

lapon¹⁰ bukkantunk rá erre a szövegre és mivel a betűk jelentését hordozó füzetlap nem elsődleges tulajdonosától származik, ezért az eredetére vonatkozó további adatokat nem ismerjük. Így nincsenek további információink a szöveg aljára írt másik 9, illetve 4 betűről sem.

A közvetlenül Jézustól származó írások közé tartozik a közelmúltban „felfedezett” „titkos napló,” melynek létezéséről egy újságcikk tudósít,¹¹ és amelyet Jézus a halála és feltámadása közötti 3 napon készített. A fejléc nélküli újságcikk fénymásolatait a hasznosi (Nógrád m.) búcsújáráhelyen terjesztették a hívek. Érdeklődésükre azért tarthatott számot, mert amit a cikk erről a „titkos napló”-ról közöl az nem idegen a népi vallásosság szemléletmódjától és illeszkedik egyéb világvégehez kapcsolódó írásokhoz is. Az újságcikk szerint a „titkos napló”-t tartalmazó öt tekercset Izraelben ásták ki régészek, Jézus feltámadásának feltételezett helyszínén. Jézus – a levelekből már megismert sémához hasonlóan – közli a naplóban, hogy az emberiség bűnös részére a pusztulás vár, de akik erősek a hitben és engedelmeskednek Isten szavának, azokat ezer évi édenkerti étellel, majd mennyei örökkévalósággal fogja jutalmazni.

Ezen az írott formában „égből érkező” imákon, meghagyott figyelmeztetéseken kívül „szóban” közvetlenül átadott imádságok is ismeretesek. Az ilyen kinyilatkoztatásokban, látomásokban közvetített, megtanított imádságok előképének tekinthetjük a Miatyánk-ot, amit Jézus földi élete során maga tanított az első keresztyényeknek. Az isteni kinyilatkoztatásoknak számos módja az Ószövetségben is megtalálható: teofánia, látomás, álom formájában, illetve Isten közvetlenül szólt az emberekhez, elsősorban kiválasztott személyekhez, prófétaikhoz.¹² Ezek bibliai mintái, előzményei lehetnek a népi vallásosság természetfölötti eredetű imádságainak. Emellett ilyen értelemben a Mária-jelenésekkor közvetített imádságok is idetartoznak, hiszen Fatima, Lourdes, Medugorje, stb. látnokai által közvetített üzeneteket, imádságokat maga Szűz Mária nyilatkoztatta ki. A fatimai imákat egy angyal, vagyis a „mennyei atya” küldöttje által „egyenesen az ég tanította” a látnok-gyermekeknek.¹³ A népi vallásosság kiemelkedő személyei is égi imádságok mediátorai lehetnek. A hasznosi kegyhelyen Csépe Klárának közvetlenül az Atyaisten „parancsolta”, hogy mit imádkozzon. A szurdokpüspöki „szentasszony” G.E. pedig látomása során a Szűzanyától tanult új éneket.¹⁴

Kritikus helyzetekhez, természeti csapásokhoz vagy járványokhoz is kapcsolódhatnak ilyen rendkívüli eredetű és erejű imák. Egy XVIII. századi, Szentháromságához való fohászkodás például legendája szerint onnan származik, hogy Konstantinápolyban dőghalál idején a nép Istenhez könyörgött, mire egy

¹⁰ Berki Endre kereskedő, Huguag, Nógrád m. PM 961/2001.

¹¹ Adatközlő: Tamás Jánosné Fulkó Ilona, Magyarnándor (Nógrád m.), szül. Szandaváralja, 1940. PMNA 1358-98.

¹² Haag 1989. 986-987

¹³ Fatimai imafüzet. Miskolc, 1998. 3.p.

¹⁴ Limbacher 1998 175; 2001 195.

gyermek „fölragadtatván a levegő égbe, az angyaltól tanult” egy imádságot, amit azután mindnyájan imádkozva, megszabadultak a csapástól.¹⁵

Az újabb típusú ájtatos irodalomban is megtalálhatóak ilyen „égi” eredetű, elsősorban Jézustól közvetlen módon, szóban kinyilatkoztatott imádságok. Napjaink kegyseriparának termékeiként jelennek meg, illetve házilag sokszorosítással (gépelés, fénymásolás) készülnek. Ezeket a vallásos szövegeket a balassagyarmati Szalézi templomhoz tartozó hívek köréből gyűjtöttem össze, az „engesztelő imacsoport” tagjai révén. Ez a kb. 30 fős csoport 1983 óta rendszeresen (minden csütörtöki napon és minden hónap első szombatján) pap nélküli ájtatosságokat tart a templom melletti oratóriumban. Ez a balassagyarmati ima-csoport többnyire környékbeli falvakból betelepült hívekből áll, lélekszámuk folyamatosan, lassan gyarapszik. A közös ájtatosságoknak állandósult rendje van, de folyamatos változás, megújulás is jellemzi. A legújabb imaszövegeket, medugorjei üzeneteket, stb. elsősorban budapesti, érdi katolikus központokból hozza és terjeszti tovább egy-egy tagjuk, illetve közös búcsújárásaik alkalmával szerzik be. Egymásnak fénymásolatokat készítenek vagy kézzel-géppel írott füzetekbe másolják az újabb és újabb imádságokat, énekeket. Ezekből választanak a közös ájtatosságok ima-, énekanyagának felfrissítésére. A sajátmaguk által készített füzetekbe így újabb és újabb pótlapok kerülnek, cserélődnek. Különösen változatos például a rózsafűzér titkokhoz kapcsolódó énekek sora.

A közösségi imaalkalmakon kívül az otthoni, mindennapos imádságoknak általában viszonylag állandó, stabil rendje alakul ki. Leginkább az év ráérősebb időszakainak imaalkamai egészülnek ki ezekkel az újabb szerzeményekkel, amelyeket van, hogy csak egyszer-egyszer olvasnak el és nem építik be rendszeres imádkozási rendjükbe.

A balassagyarmati szalézi oratóriumban csütörtökönként és első szombaton végzik az „Isteni Irgalmasság” tiszteletét. Az ájtatosságot „Az Isteni irgalmasság tisztelete” című,¹⁶ kegyserboltban napjainkban beszerezhető imafüzetből mondják a hívek az előénekesasszony¹⁷ vezetésével. Az imagyakorlat Jézus szóbeli kinyilatkoztatásán és az általa adott ígéreteken alapszik. Jézus az 1930-as években jelent meg a krakkói Fausztina nővérnek, aki az eseményeket naplójában rögzítette. „Átadok az embereknek egy edényt” – mondta Jézus Fausztina nővérnek –, mellyel az irgalom forrásához jöhetnek kegyelmet meríteni. Ez az edény nem más, mint maga az „Isteni Irgalmasság Képe”, ezzel a felírással: „Jézusom, bízom Benned.” A kép a feltámadt Krisztust ábrázolja, aki kezein és lábain hordozza a keresztfeszítés nyomait. Átszúrt szívéből két sugár tör elő: egy piros és egy halvány. Jézus elmondta ezek jelentését: a halvány sugár a vizet jelenti, amely megtisztítja a lelkeket, a piros a vért, amely a lelkek élete. E két sugár Jézus „irgalmának bensejéből tör elő”, amikor a lándzsa haldokló szívét megnyitotta a kereszten. (2. kép)

¹⁵ Bálint 1977 I. 423. Bővebb változata: „Dög-Halál ellen való Hasznos és fogatos Orvosság...” Nagyszombat, 1710.

¹⁶ A kiadványra vonatkozó adatok szerint: „Katona István Püspök úr megbízásából kiadja és terjeszti a Jézus Szíve Család Országos Központja” Érd, 2002. PMNA 1584-2002.

¹⁷ Széles Kálmánné Dovicsiny Ilona, szül. 1919, Nógrádmárcal.

Ez az Érden megjelentetett imafüzet az „Isteni irgalmasság” tiszteletének többféle formáját tartalmazza: „óráját”, rózsafüzérét és „ünnepe”. Az „Isteni Irgalmasság órája” a délután 3 órát jelenti, „mert ebben az órában lépett a kegyelem az egész világra.” Ezt az ájtatosságot szentségkitétellel, papi vezetéssel ajánlja a füzet elvégezni.

Az „Isteni Irgalmasság” rózsafüzérének¹⁸ imádkozásához Jézus különleges ígéretei fűződnek, irgalma életükben, de különösen haláluk után körülöleli elvégzőit és az a lélek, aki tiszteli az „Isteni irgalmasság” képét, nem vesz el. Akik terjesztik ezt a tiszteletet, azokat Jézus egész életükben megoltalmazza. 1938 januárjában Jézus megjelent Fausztina nővérnek és azt mondta: „Leányom, buzdítsd a lelkeket irgalmasságom rózsafüzérének imádkozására, amit neked adtam! Úgy tetszik nekem, hogy megadjak nekik mindent, amit ezzel az imával kérnek tőlem.” Ezeknek az ígéreteknek a szövege – a képtől is függetlenül – önállóan, fénymásolt formában is terjed.¹⁹ Egy másik imalap²⁰ is ezt a rózsafüzért terjeszti elmagyarázva, hogy pontosan hogyan kell végezni. (3.kép) A rajzos ábra alatt az ígéretekből olvashatunk, többek között ezt: „... Ha csak egyszer is elimádkozza valaki, legyen bár a legmegátalkodottabb bűnös, elnyeri végtelen irgalmamat...” Az imalap hátoldalán pedig a haldoklóknak ígéri meg Jézus, hogy ha mellettük ezt imádkozzák, akkor nem „igazságos Bíróként”, hanem „irgalmas Megváltóként” fog megjelenni.

Az „Isteni Irgalmasság Ünnepe” Jézus kinyilatkoztatásának értelmében Húsvét második vasárnapja, amit 1995. januárjában a „Szentlélek Istentiszteleti és Szentségtani Kongregáció” engedélyezett. Ezen az ünnepen Fausztina nővér naplója szerint mindenki, „még aki csak ezen a napon tért is meg, bármit kérhet Istentől”, az teljesülni fog, ha megegyezik az ő akaratával.

Az „Isteni Irgalmasság” ájtatossága imakilenced formájában is ismeretes. Ezt a Két Szív Szolgálat által kiadott füzet²¹ tartalmazza. Ugyancsak ehhez az ájtatossághoz kapcsolódik „Az Isteni Irgalmasság tisztelete. Fausztina nővér imája”²² című, kiadói jelzet nélküli képes imalap, ahol a képen a lengyel apáca és Jézus együtt láthatóak.

Az ígéretek ilyen apokrif jellege ellenére az egyház megengedően viszonyul az „Isteni Irgalmasság” tiszteletének ájtatossági gyakorlatához. Votív miséjének szövegét az Apostoli Szentszék jóváhagyta az egyetemes egyház számára és II. János Pál pápa 1993. áprilisában boldoggá avatta Fausztina nővért.

A balassagyarmati engesztelő imacsoport néhány tagja egyéni, otthoni ájtatosságai során végzi a Jézus szóbeli kinyilatkoztatásain alapuló „Szent Brigitta-imádságokat.” A XIV. században élt népszerű svéd szenttel Jézus tudatta azt, hogy pontosan hány ostorcsapást és ütleget kellett eltűrnie szenvedésekor.

¹⁸ Az isteni irgalmasság rózsafüzére” szentképes imalap, Egerben jelent meg, 1998-ban. (Nr.653.) PMNA 1575-2002.

¹⁹ Adatközlő: Kelecsényi Jánosné, Balassagyarmat.

²⁰ Adatközlő : Kelecsényi Jánosné, Balassagyarmat. PMNA 1585-2002

²¹ Adatközlő: Batta Józsefné Tóth Mária, Lukanyénye (Nenince, Szk.) Két Szív Szolgálat, Postboks 9. DK-2670 Greve Strand, Danmark. PM. 99.1.8.

²² PMNA 1577-2002.

Ezeknek a sebeknek a tiszteletére szólította fel Jézus a híveket egy évig tartó mindennapos 15 Miatyánk és 15 Üdvözlégylelvégzésével és azokkal az imákkal, melyeket „tollbamondott” Szent Brigittának. E kinyilatkoztatott tizenöt ima először 1740-ben jelent meg XII. Kelemen pápa engedélyével és ajánlásával, majd IX. Pius pápa 1862-ben hagyta jóvá a milánói Kongresszus ajánlásával. A lediktált imádságokhoz 21 ígéretet fűzött Jézus és ezek az imák és ígéretek kéziratként és nyomtatott formában terjedtek. Így többek között „A Boldogság titka...” című nyomtatvány²³ is tartalmazza ezeket. Első helyen áll az ígéretek között, hogy az imádság végzőinek rokonsága közül 15 lélek kiszabadul a tisztítótűzből, 15 bűnös lélek pedig megtér. Halála előtt maga Jézus jön el hozzá, Máriával együtt. Akik egész életükben öntörvényűen éltek és emiatt „már másnap meg kellene halniuk”, ha ezt az imát el akarják végezni, akkor Jézus meghosszabbítja az életüket. Az ima végzői a mennyben „a legmagasabb angyali karok boldogságá”-ban fognak részesülni, stb.

„Jézus vérének imája”²⁴ is ehhez kapcsolódik. Ez közli a Szent Brigittának kinyilatkoztatott vércseppek számát (9439) és azt, hogy Jézus ennek tiszteletét kérte, oly módon, hogy naponta 7 Miatyánkot imádkozzanak el, egy általa közölt fohással együtt. Az imavégzésért járó ígéretek túlmennek az egyház által elfogadható kereteken. Jézus ugyanis azzal biztatja az ima végzőit, hogy összes bűneiket megbocsátja. Nem kell majd tapasztalniuk a pokol vagy a tisztítótűz büntetéseit.

Ezen imádság egy másik változata: „Az Úr Jézus azt mondta Szent Brigittának” címmel terjedt el írógépellal készített formában.²⁵ Egyéni imádkozása mellett előfordul az ima közösségi gyakorlata, a Hont megyei Sirakon (irakov, Szk.) 1996-ban nagyböjtnél előimádkozó vezetésével végezték a templomban.

A „Jézus szent vére” című imádság egy megint másik, kéziratként ismert variánsa a Szent Brigittának kinyilvánított imádságoknak, Jézus szenvedéseiről szóló leírásoknak. A „szent vér” tiszteletére e változat szerint 12 éven át naponta 7 Miatyánk és 7 Üdvözlégylet kell imádkozni. Az ezért járó ígéretek itt azzal egészülnek ki, hogy az imádság végzője egy hónappal halála előtt megtudja halála napját. Ugyanezt írja elő, és a halál előrejelzését ígéri a „Mennyei kincs”²⁶ című ponyva-imádság is, amely szintén különleges eredettel bír, hiszen „Jeruzsálemben találtatott a szent koporsóban ...”

²³ A boldogság titka. / Tizenöt ima, melyet a mi Urunk, Jézus, / Szent Brigittának mondott Rómában, / A Szent Pál templomban.” é.h.n. Imprimatur: Sagii, die 24.04. 1903., Niciae, 23.08.1940. PMNA 1586-2002. Hasonló imádságok „Az eisenbergi titokzatos kereszt” és ennek változatai, mely imádság-csoport napjainkban való használatáról és XV. századi kódexbeli szövegekkel való kapcsolatáról az 1995-ben Veszprémben rendezett népi vallásosság konferencián adtam elő.

²⁴ Adatközlő: Széles Kálmánné Dovicsiny Ilona. Írógéppel sokszorosított imalapként terjedt el a hívek körében. PMNA 1503-2000.

²⁵ Adatközlő: Kis Jánosné Szandai Erzsébet (Balassagyarmat), aki 6 éven át végezte oly módon, hogy minden évben más családtagjáért ajánlotta fel.

²⁶ Bagó Márton és fia nyomdaja, é.n.

„Az Úr Jézus 15. titkos szenvedése”²⁷ című, írógépelt-fénymásolt, egyházi engedélyt nélkülöző imalap is Jézus személyes kinyilatkoztatását tartalmazza, mégpedig arról, hogy mi volt az a 15 titkos szenvedés, amelyeket elfogatása éj-jelén, majd a börtönbe kerülve és végül halála előtt szenvedett el. és amelyről senki sem tudott. A Rómában élt és a „Klarisszák rendjéből való Mária Magdol-nának” mondta el Jézus, hogy őt a zsidók a legrosszabb embernek tartották, ezért kötéllel átkötötték a lábát és lépcsőn lerántották egy bűzös pincébe. Levet-köztették és testét hegyes vasakkal összeszúrkálták, a pince padlóján ide-oda húzgálták majd egy gerendáról függni hagyták, mígnem leesett és véres könnyeket sírt. Oszlophoz kikötözték és szúrkálták, bőrét, húsát, ereit tépték, parázzsal, fáklyákkal égették, izzó vastáblára állították, kövekkel dobálták. Meg-koronázták vaskoronával, miközben szemét a legmocskosabb kendővel kötötték be. Hegyes szögekre ültették rá, sebeibe olvasztott szurkot és ólmot öntöttek. Tűket és szegeket szúrtak kitépett szakálla sebhelyeibe. Egy kereszthez kötöz-ték, fejére léptek, mellkasára állva átszúrták nyelvét egy tövissel. Szájába undo-rító váladékot öntöttek és a legcsúnyább szavakkal és kifejezésekkel illették. Mindezekért Jézus így szólította meg Mária Magdolna nővért: „óhajom, hogy ezen 15 titkos szenvedésemet és fájdalmaimat másoknak is elmondjad, hogy szemlélve és tisztelve legyenek. Aki naponta felajánl ismeretlen szenvedéseim-ből (...) azt az ítélet napján örök üdvösséggel jutalmazom.” Ez a befejezéské-pen elhangzott ígéret az archaikus népi imádságok hasonló tartalmú záradékai-val rokonítható és teológiai szempontból ugyanúgy elfogadhatatlan.

Jézustól „származó” – egyházi-teológiai tanításokkal nem mindig egyező – ígéreteket tartalmaz a „Jézus Szent Arcának tisztelete” című nyomtatvány is. A Szereteláng sorozat 6. darabjaként jelent meg a füzet,²⁸ és bevezetője szerint a „Szent Arc” tiszteletét maga Jézus alapította meg a XIII. században, Szent Gertrúd és Szent Mechthild apáca főnöknőknek és a XIX. század első felében a „Szent Pé-terről nevezett Mária karmelita nővérnek” adott szóbeli kinyilatkoztatásaival. Akik tisztelik a „Szent Arcot” azok különböző ígéreteket nyernek el Jézustól, me-lyeket a füzet 10 pontban csoportosít. Lényegük, hogy a „Szent Arc” tisztelete le-csillapítja a „mennyei Atya” haragját, és a hívek lelke megtisztul a bűnöktől. „Szenséges Arcom felajánlótól semmit se tagad meg az Ég” – mondta Jézus és biztosította híveit, hogy szándékaikat ő maga viszi majd a „Mennyei Atya” elé. Csodák fognak történni azokkal, akik a „Szent Arc” tiszteletében buzgólkodnak.

A XX. század első felében „Pierina nővér” (meghalt 1945-ben Centonare d’ Arto-ban) volt az Úr választottja a „Szent Arc” tiszteletének terjesztésében. Neki Jézus azt a kinyilatkoztatást adta, hogy szeretné, ha különösen a keddi napokon tisztelnék. „Akarom, hogy a hamvazószerda előtti keddet (húshagyó keddet) Szentséges Arcom tiszteletének ünnepévé szenteljék.” A füzetben közölt imád-ságok között litánia és rózsafüzér is található a „Szent Arc” tiszteletére, mégpe-

²⁷ Adatközlő: Csáky Irma előénekesasszony, Sirak (Širakov, Szk.)PMNA 1501-2000.

²⁸ A kiadásra vonatkozó adatok a füzet végén találhatóak. Forrásul az összeállító Károlyi Má-tyás József „A Szív” folyóirat 1958. októberi számát jelöli meg és a „Verehrung des heiligsten Antlitzes Jesu Christi” német nyelvű imakönyvet (Kreuz-Verlag). A PMNA 1583-2002. szá-mon nyilvántartott fénymásolt füzet kézirat gyanánt jelent meg, 1988 májusban.

dig „Jézus kifejezett óhaja szerint”, vagyis maga az Isten Fia által megszabott formában történő imádkozásra.

A Jézus „megtört szívét” ábrázoló, kiadói jelzés és egyházi engedély nélkül megjelent képes imalapon²⁹ is Jézus egyes szám első személyben szólal meg és közli ígéreteit, melyeket „Fercsaud Klára nővérnek” nyilvánított ki. Ezek között is szerepelnek rendkívüli ígéretek. Például: „valamennyi bűnös, aki bűnbánat nélkül térdel le megtört szívem képe előtt, kegyelmem olyan hatalmában részesül, hogy megtérve fog felemelkedni.” Akik megtört szíve képét megcsókolják, feloldozás előtt maga bocsátja meg bűneiket. Egyetlen bocsánatkérés e képnél elegendő lesz, hogy a halál óráján megnyíljon a bűnös lélek előtt a mennyek országa. Hitetlen emberek szobájában elhelyezett ilyen kép természetfeletti megtéréseket és a kegyelem csodáját fogja eredményezni. A kép-tisztelet köréből és az amulett-szerűen alkalmazott ponyvanyomtatványok között megtaláljuk ennek korábbi analógiáit.³⁰

Az új típusú nyomtatványok között közvetlenül a hívekhez szóló hangvétele miatt idetartozik a „Szeress engem, úgy ahogy vagy! Jézus bátorító szavai hozzád”³¹ című füzet, mely fénymásolatként sokszorosítva terjedt el a balassagyarmati hívek között. A címlapon Jézus mellképe látható. Jézus bizalmas, tegező hangnemben szólítja meg a hívőt, mint szenvedéseinek, gondjainak jó ismerője és kéri szerető imádságait.

Bemutatott imádságaink tanúsítják, hogy a népi vallásosságban jelen van a természetfeletti való különleges és közvetlen kapcsolattartás vágya. Ennek a napjainkban is fellelhető igénynek köszönhetően olyan imádságokat is elfogadnak és alkalmaznak, melyeknek tartalma helyenként összeegyeztethetetlen a hivatalos egyházi állásponttal.

Az ismertetett szövegek tartalmukban és használatukat, funkciójukat tekintve több ponton a ráolvasásokkal és az archaikus imádságokkal rokoníthatóak. A ráolvasók egyházi kapcsolatainak vizsgálatakor a néprajzi kutatás kimutatta és számos példával illusztrálta, hogy például a betegségelküldő ráolvasások gyakori tartozéka állandó szövegelemként a természetfeletti közvetlen módon való hivatkozás, mely a magyar nyelvterületen leggyakrabban a kereszténység fő alakjaira, az Atyaistenre, Jézus Krisztusra, a Szentlélekre és Szűz Máriára vonatkozik.³² Az archaikus népi imádságok körében szintén ismeretes az égi eredet és hitelesítés, az „isteni felségjelvénnyel” való ellátottság, mely fokozta a szövegek hatékonyságába vetett hitet és biztosította folyamatos fennmaradásukat és használatukat.³³

Bemutatott anyagunk a népi vallásosság szövegeinek egy régebbi és egy újabb rétegét érinti. Az égből érkezett „szent levelek” a ponyvakiadás történetének klasszikus darabjai, a látomásokban közvetített szövegek pedig napjaink

²⁹ Adatközlő : Kelecsényi Jánosné, Balassagyarmat PMNA 1582-2002.

³⁰ Lengyel 2001, 2001b. 196; Szilárdfy 1995.

³¹ A kiadásra vonatkozó adatok a füzet végén: Kivonat az „Ecce Mater Tua” 268. számából. (Mons. Lebrun) Kiadó: Kis Lelkek Műve, Belgium. Egyházi jóváhagyással. PMNA 1581-2002.

³² Vö. Pócs 1986. 228.

³³ Vö. Erdélyi 1988. 693.

kegyszeriparának termékeiként vagy kéziratként jelentek meg. Közös jellemzőjük a Jézussal való direkt kapcsolat. Különbséget fedezhetünk fel a szövegek hangvételében, stílusában. Az újabb iratok nem tartalmaznak konkrét fenyegetéseket és a régiak nem kecsegtetnek konkrét jutalmakkal. A XIX. század elején-dereacán keletkezett iratokban részletező a szörnyű büntetések leírása és a fenyegetésekkel való nyomatékosítása. Az ígéretek itt általánosabban vonatkoznak az üdvözülésre, de emellett fontos elem a mágikus alkalmazás lehetősége. Az újaknál az ígéretek részletekbe menően, aprólékosan megfogalmazottak, a büntetésre, elkárhozásra való utalás viszont csak általánosságban jelenik meg. Mindez párhuzamba állítható az életforma és a hatalmi viszonyok átalakulásával, a demokratizálódás továbbá a kereskedelem kínálati jellegének kiteljesedésével. Korábban az alávetettséggel összefüggő büntetésformák hangsúlyozódtak, újabban az ígéretek szellemi-lelki síkon tartanak lépést az anyagi javak mindennapjainkat ostromló kínálatával.

Irodalom

BÁLINT Sándor

1977 *Ünnepi kalendárium*. I-II. Budapest

BARTHA Elek

1987 Szent levelek Zenta környékéről. *Múzeumi Kurír*. Debrecen. 53. 23-27.

ERDÉLYI Zsuzsanna

1988 Archaikus népi imádságok. In VARGYAS Lajos főszerk. *Magyar Néprajz* V. Budapest, 692-748.

HAAG, Herbert

1989 *Bibliai Lexikon*. Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest.

INCZEFI Géza

1942 Ellenséges golyó ellen védő imádság. *Ethnographia*. 232-233.

JUNG Károly

1983 Baj ellen oltalmazó égi levél és áldás Gombos hagyományvilágában (Adalékok vidékünk szakrális néprajzához) *Jugoszláviai magyar folklór*. Újvidék 256-265.

1988 Törökbecsei amulett (Egy néprajzi lelet leírása és értelmezése) *Ethnographia* 357-375.

1994 *Őrszerek könyve*. Szent levelek, golyó ellen védő imádságok, amulettek a magyar néphagyományban. Újvidék.

LENGYEL Ágnes

2001 Amulettként használatos XIX-XX.századi szakrális ponyvanyomtatványok. In: BARNA Gábor szerk. *Nyisd meg, Uram, szent ajtódat...* Köszöntő kötet Erdélyi Zsuzsanna 80. születésnapjára. Szent István Társulat, Budapest 75-90.

2001b A parasztság és az írásbeli kultúra. In: A Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve XXV. Salgótarján 191-200.

2002 „...Üdvözlégy Jézusnak áldott két füle...” – Isteni személyek testrészei a népi vallásosság szövegeiben. In: PÓCS Éva szerk. *Mikrokozmosz-makrokozmosz. Vallásfilozófiai fogalmak tudományos megközelítésben*. Budapest, Balassi Kiadó.296-306.

LIMBACHER Gábor

1998 „Magyarországnak egy külön védőszentje”. In: BARNA Gábor szerk. *Szentemberek – a vallásos élet szervező egyéniségei*. Néprajzi Tanszék, Szeged. 160-187.

2001 Túlvilági élmények a hasznosi Szenthelyen. In: PÓCS Éva szerk. *Lélek, halál, túlvilág. Vallásetnológiai fogalmak tudományközi megközelítésben*. Budapest, Balassi Kiadó. 193-212.

PÓCS ÉVA

1986 A „gonoszúzás mágikus és vallásos szövegei. Adatok ráolvasóink egyházi kapcsolataihoz. In: TÜSKÉS Gábor (szerk.): *„Mert ezt Isten hagyta....” Tanulmányok a népi vallásosság köréből*. 213-251.

SZILÁRDFY Zoltán

1995 *A magánáhitat szentképei*. Budapest.

SZOJKA EMESE P.

1990 „Szent levél” a Bács-Kiskun megyei Tataházáról és lánclevelek Bajáról. *Múzeumi Kutatások Bács-Kiskun megyében, Kecskemét*. 178-191.

UJVÁRY ZOLTÁN

1965 A „Mennyből jött levél” népi párhuzamai. *A debreceni Déri Múzeum Évkönyve 1962-64*. Debrecen, 383-394.

1980 Népi levél a balszerencsés napokról. *Múzeumi Kurír*, Debrecen 33. 101-103.

SILLING ISTVÁN

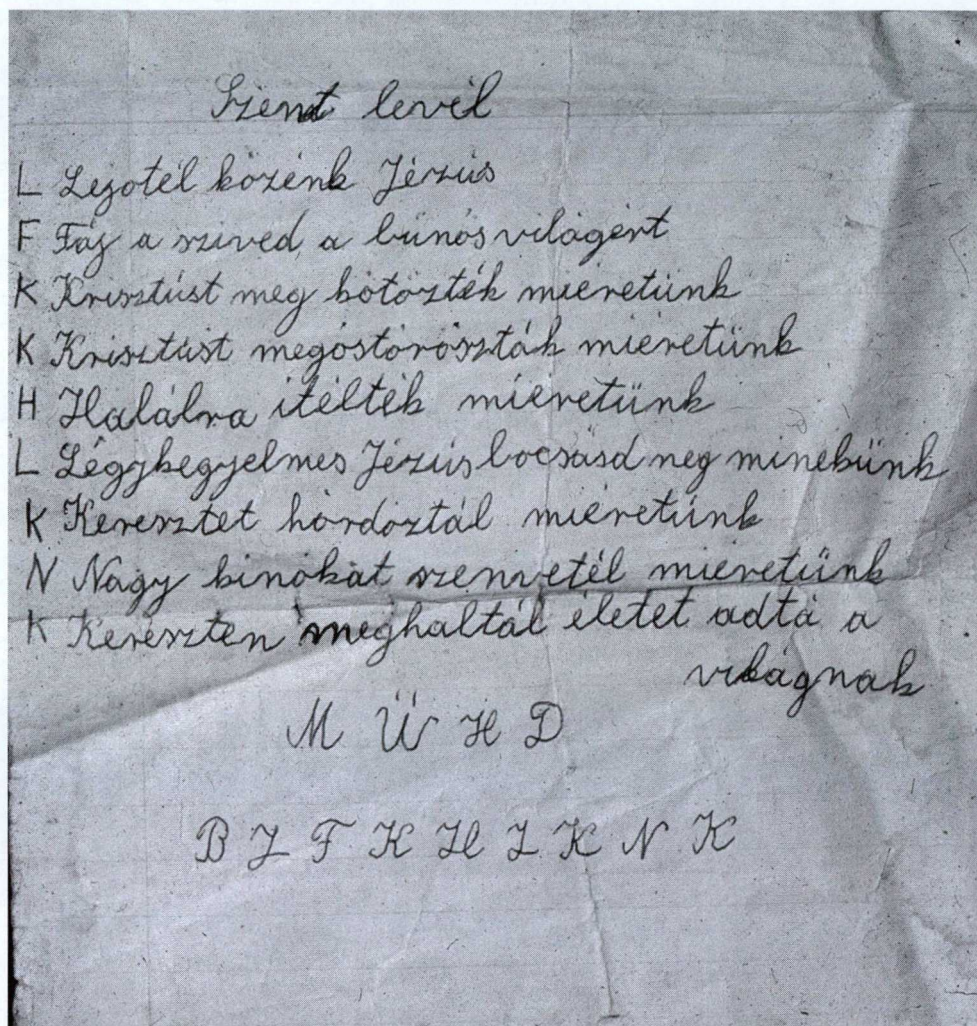
1992 Bajelhárító szent levelek a Vajdaságból. *Új Symposion (Újvidék)* No 7-8. 33-35.

Lengyel, Ágnes

Heavenly Messages and Prayers

The palóc (Palots) is a group with a special culture in Northern Hungary. The author examines some specialities of their folk religiosity, especially in contact to the second devine person Jesus Christ. She introduces some manuscripts and apocriphal letters which were written or dictated by Jesus himself to the people in visions to reveal his wishes. These kinds of prayers were popular in the golden age of religious trashy literature, in the second part of the 19th century, but even today in certain communities we can find papers with similar origin and message. These introduced prayers show the strong wish to have a close and intimate relationship with God. There are even some documents which contents are incompatible with the official teaching of the Church.

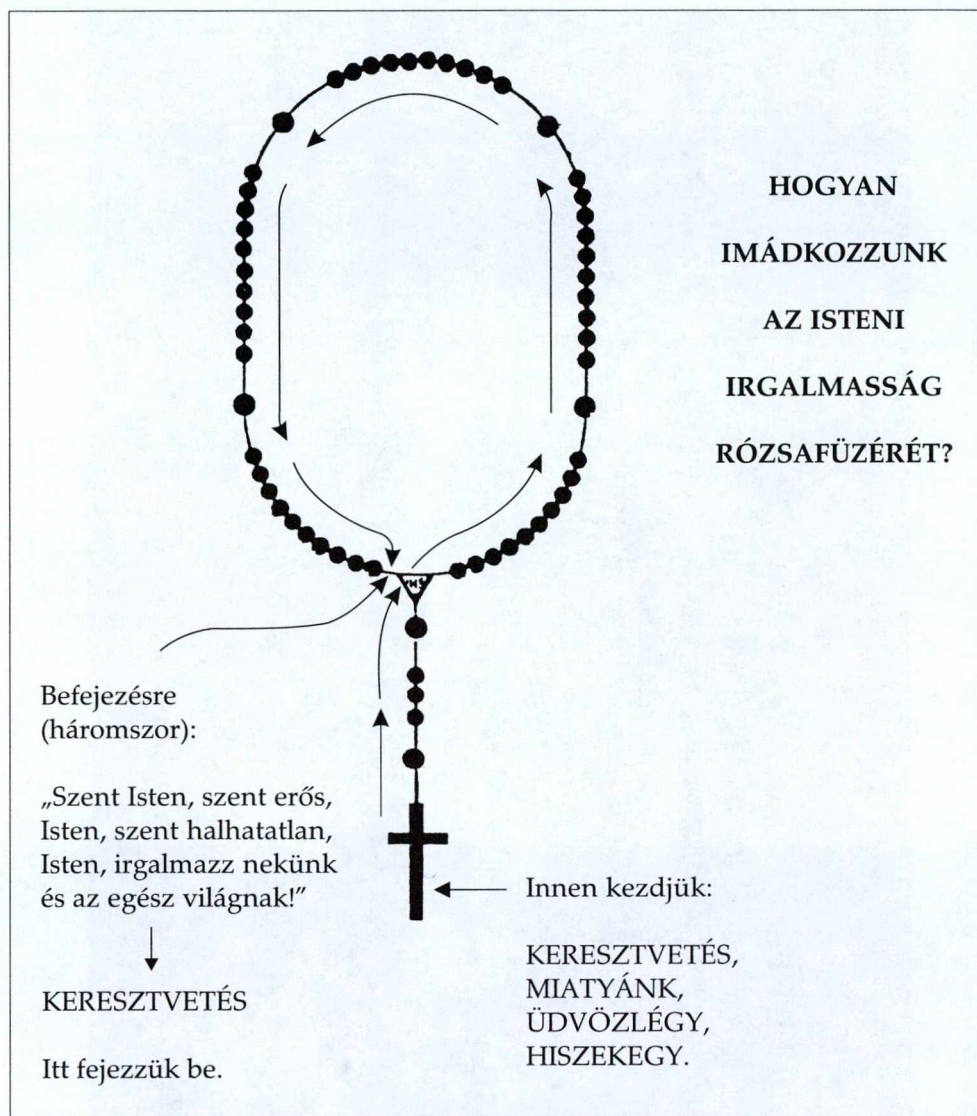
The author shows the similarities of these prayers to archaic devotions and incantations in their words, contents and functions.



1. kép Kézírtas imádság a „kilenc szent betű” akrosztichonjával. Húgyag, Nógrád megye.



2. kép Az „Isteni Irgalmasság” képe. Szentkép, Egri főegyházmegyei engedéllyel, 1998.



3. kép *Imalap* részlete az „Isteni Irgalmasság” rózsafüzérének imádkozásához.